

La desigualtat depèn de nosaltres

Com tothom sap prou bé a hores d'ara, durant aquestes últimes dècades la desigualtat de renda i riquesa s'ha disparat en la majoria de països rics, sobretot als Estats Units i, per desgràcia, s'ha agreujat encara més des de la Gran Recessió del 2008. Però què ha passat a la resta del món? ¿Anem cap a un món més just o més injust? A aquestes preguntes complexes hi intenta respondre un nou estudi realitzat per un economista del Banc Mundial, Branko Milanovic, juntament amb altres investigadors.

Quan va caure el comunisme, cap a finals de la dècada dels 80, la globalització econòmica es va accelerar i es van començar a escurçar les diferències entre els estats. Milanovic afirma en un article publicat al novembre que el període del 1988 al 2008 "potser ha estat testimoni de la primera reducció de la desigualtat global entre els ciutadans del món des de la Revolució Industrial". La bretxa entre algunes regions ha minvat considerablement –entre els països asiàtics i les economies avançades d'Occident–, però encara hi ha unes diferències enormes. Durant les últimes dècades,

Als Estats Units, el 95% dels augments d'ingressos que s'han produït des del 2009 han anat a parar a l'1% més ric

els ingressos mitjans globals, per països, s'han anat aproximant, sobretot a causa del potent creixement de la Xina i l'Índia. Però la igualtat entre la humanitat en general –entre les persones que la formen– ha millorat molt poc. (El coeficient de Gini, que serveix per avaluar la desigualtat, només ha pujat 1,4 punts des del 2002 fins al 2008.)

Així doncs, mentre que a l'Àsia, el Pròxim Orient i l'Amèrica Llatina hi ha estats que globalment potser es posaran a l'altura d'Occident, la situació dels pobres retrocedeix a tot arreu, fins i tot en llocs com la Xina, on hi ha hagut una certa millora del nivell de vida.

Milanovic arriba a la conclusió que, del 1988 al 2008, els ingressos de l'1% més ric del món van augmentar un 60%, mentre que la renda del 5% més pobre no experimentava cap canvi. I tot i que les rendes mitjanes han millorat molt aquestes últimes dècades, encara hi ha enormes desequilibris: el 8% de la humanitat es queda amb el 50% dels ingressos mundials; l'1% més ric ja arreplega tot sol el 15%. L'augment més elevat de la renda s'ha produït entre les elits –executius del sector financer i empresarial dels països rics– i les grans "classes mitjanes emergents" de la Xina, l'Índia, Indonèsia i el Brasil. Qui hi ha sortit perdent? Segons Milanovic, els africans, alguns llatinoamericans i els ciutadans de l'Europa de l'Est postcomunista i l'antiga Unió Soviètica.

Els Estats Units constitueixen un exemple força descoratjador per a la humanitat. I, com que des de molts punts de vista solen "liderar el món", si d'altres segueixen el seu exemple, els auguris per al futur no són bons.

D'una banda, el creixement de la desigualtat de renda i riquesa als Estats Units forma part d'una tendència que s'observa en tot el món occidental. Un estudi efectuat el 2011 per l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics conclouia que aquesta desigualtat va començar a incrementar-se a finals de la dècada dels 70 i principis de la dels 80 als Estats Units i la Gran Bretanya (i també a Israel). La tendència es va generalitzar a finals dels anys vuitanta. Aquesta última dècada la desigualtat ha crescut fins i tot en països tradicionalment igualitaris, com ara Alemanya, Suècia i Dinamarca. Amb escasses excepcions –França, el Japó i Espanya–, a la majoria d'economies avançades s'han disparat els sous del 10% corresponent a la franja salarial més alta, mentre que han retrocedit encara més els del 10% que cobren menys.

D'altra banda, però, la tendència no era universal ni inevitable. Durant aquests mateixos anys, països com Xile, Mèxic, Grècia, Turquia i Hongria han aconseguit corregir considerablement la desigualtat de renda (en alguns casos molt acusada), cosa que fa pensar que aquesta desigualtat és el resultat de factors polítics i no exclusivament macroeconòmics. No és veritat que la desigualtat sigui una conseqüència inevitable de la globalització, ni de la lliure circulació de mà d'obra, capital, béns i serveis, ni tampoc del canvi tecnològic que afavoreix els empleats més qualificats i amb més nivell d'estudis.

Als Estats Units s'observen algunes de les desigualtats de renda i oportunitats més greus de les economies avançades, amb devastadores conseqüències macroeconòmiques. El producte interior brut nord-americà s'ha més que quadruplicat durant els últims 40 anys i gairebé s'ha duplicat aquests últims 25 anys, però com tothom sap prou bé, els beneficis han anat a parar als de dalt, i cada vegada més als de dalt de tot. L'any passat, l'1% més ric de la població es va quedar amb el 22% de la renda del país, i

JOSEPH STIGLITZ

PREMI NOBEL D'ECONOMIA

THE
NEW YORK
TIMES

J. STIGLITZ ÉS
CATEDRÀTIC
DE LA
UNIVERSITAT
DE COLUMBIA

TRADUCCIÓ:
LÍDIA
FERNÁNDEZ
TORRELL

el 0,1% de dalt de tot, amb l'11%. El 95% dels augments d'ingressos que s'han produït des del 2009 han anat a parar a l'1% més ric. Les xifres del cens publicades fa poc demostren que la renda mitjana als Estats Units no s'ha mogut en gairebé un quart de segle. El ciutadà nord-americà corrent guanya ara menys que fa 45 anys (un cop aplicat l'ajust per inflació); els que van acabar els estudis secundaris però no tenen un títol universitari guanyen gairebé un 40% menys que fa quatre dècades.

La desigualtat va començar a augmentar als Estats Units fa 30 anys, quan es van abaixar els impostos dels rics i es va flexibilitzar la regulació del sector financer. I això no és pas una coincidència. La desigualtat s'ha agreujat perquè no hem invertit prou en infraestructures, ni en educació ni sanitat, ni tampoc en xarxes de protecció social. I s'agreuja a mesura que va rosegant el nostre sistema polític i la governança democràtica.

I Europa sembla molt impacient per seguir el mal exemple nord-americà. L'adopció de polítiques d'austeritat, des de la Gran Bretanya fins a Alemanya, provoca uns elevats índexs d'atur, la baixada dels salaris i una desigualtat creixent. Polítics com Angela Merkel, la cancellera alemanya reelegida fa poc, i Mario Draghi, president del Banc Central Europeu, afirmen que els problemes d'Europa són conseqüència d'una excessiva despesa social. Però aquests arguments només han aconseguit que Europa entri en recessió (i fins i tot en una depressió econòmica). El fet que potser s'hagi tocat fons –que potser la recessió s'hagi acabat "oficialment"– no serveix de gaire consol als 27 milions d'aturats de la UE. A banda i banda de l'Atlàntic, els fanàtics de l'austeritat afirmen que cal seguir així: és l'amarga medicina que hem de prendre per aconseguir la prosperitat. ¿La prosperitat de qui?

L'excessiva finançament –que ajuda a entendre per què la Gran Bretanya té el dubtós honor de ser el segon país més desigual, després dels Estats Units, de les economies més avançades del món– també explica el creixement de la desigualtat. Una gestió empresarial deficient i l'erosió de la cohesió social han ampliat, en molts països, la bretxa entre els salaris dels

CARLOS DURÁN / EFE

directius i els dels treballadors: tot i que encara no s'ha arribat a la proporció de 500 a 1 de les principals empreses nord-americanes (segons l'Organització Internacional del Treball), les diferències són ara més acusades que abans de la recessió. (El Japó, que ha moderat els sous dels directius, constitueix una notable excepció.) Les innovacions nord-americanes en el camp del *rent-seeking* –una pràctica en què l'enriquiment no s'aconsegueix fent més gros el pastís econòmic, sinó manipulant el sistema per apoderar-se d'un tros més gros– s'han propagat per tot arreu.

La globalització asimètrica també ha imposat un dur peatge al món sencer. El capital mòbil ha exigit que els treballadors facin concessions salarials i que els governs facin concessions fiscals. El resultat és una espiral descendent. Els sous i les condicions de treball estan amenaçats. Empreses pioneres com Apple, les activitats de les quals es basen en enormes avenços de la ciència i la tecnologia, i que en molts casos són finançades pel govern, també han demostrat una gran habilitat per eludir els impostos. Estan disposades a rebre, però no volen donar res a canvi.

Europa, amb polítics com Merkel i Draghi, sembla molt impacient per seguir el mal exemple nord-americà

La desigualtat i la pobresa infantil són una gran vergonya. Desmenteixen les afirmacions de la dreta quan diu que la pobresa és conseqüència de la mandra i d'unes decisions errònies; els nens no poden triar els seus pares. Als Estats Units, gairebé un nen de cada quatre viu en la pobresa; a Espanya i Grècia, un de cada sis; a Austràlia, la Gran Bretanya i el Canadà, més d'un de cada deu. Res d'això és inevitable. Hi ha països que han optat per crear unes economies més equitatives: Corea del Sud, on fa mig segle només una de cada deu persones tenia estudis universitaris, té avui un dels índexs més elevats de titulats universitaris de tot el món.

Per tots aquests motius, estem entrant en un món que no sols es divideix entre rics i pobres, sinó també entre països que no prenen mesures en aquest sentit i els que sí que en prenen. Alguns països aconseguiran crear una prosperitat compartida, l'únic tipus de prosperitat que em sembla autènticament sostenible. D'altres deixaran que la desigualtat segueixi fent estralls sense cap mena de control. En aquestes societats dividides, els rics es refugiaran en urbanitzacions tancades, gairebé incomunicats amb els pobres, les vides dels quals els resultaran pràcticament impenetrables, i viceversa. He visitat societats que, pel que sembla, han optat per aquest camí. Són llocs on gairebé ningú de nosaltres voldria viure: ni a les urbanitzacions aïllades ni als barris de barraques on regna la desesperació.

